

OB KIDRIČEVEM »PREŠERNU«

BRATKO KREFT

Pri monografiji takšnega obsega in pomena, kakor je prvi del Kidričevega »Prešerna«, ni le važno, kaj je avtor povedal, temveč tudi kako je svoje delo zgradil, kako je upravljal in razporejal gradivo in končno, kakšen je bil njegov nazor pri pogledu na celoto in pri razlagi tega ali onega vprašanja iz pesnikovega življenja in dela; prav tako pa je važno ugotoviti, kako si razlaga znanstveni biograf in kulturno-estetični mentor razmerje pesnikovega dela, njegovega ustvarjanja do razmer, v katerih je živel, do naroda, iz katerega je izšel, in do tistih evropskih političnih in kulturnih tokov, ki so vplivali na pesnika in njegovo okolje, ali pa so utegnili vplivati po raznih indicijah, na katere se ima znanstveni razčlenjevalec in razlagalec pesnikovega dela prav tako pravico sklicevati kakor sodnik pri svoji sodbi.

Avtor je prvi del svoje obsežne študije razdelil le na pet poglavij, ki nosijo posebne naslove. Prvo poglavje »Razgled« je najprej uvodni pregled slovenskega in evropskega literarnega položaja v Prešernovem rojstnem letu, nato pa razgled do leta 1813, torej dobe, v kateri je »Prešeren doraščal v dečka «in v kateri je »razvoj evropskih literatur in razplet preporodnega gibanja« pognal marsikatero »kal, ki je utegnila pozneje tudi zanj (za Prešerna) postati pomembna.« Ostala štiri poglavja, ki jih je naslovil s tremi citati iz Prešernovih pesmi in z enim iz pisma staršem (»Gradove svetle zida si v oblake« — Slovo od mladosti; »Ko bi bil od konca to vedel, kar zdaj vem« — pismo staršem z Dunaja 24. velikega travna 1824; »Kjer hodi, mu je s trnjem pot posuta« — Sonetje nesreče, 4. sonet; »Vse misli izvirajo 'z ljubézni éne« — Sonetni venec, I. sonet) pa obsegajo Prešernovo življenje, delo in dobo tja do l. 1838. Za drugi del mu je torej preostalo še 11 let Prešernovega življenja in estetska sinteza njegovega dela. / Prvo poglavje (če je razgled uvod) obsega dobo od 1800—1821 (od Prešernovega rojstva do njegovega odhoda na Dunaj, v avgustu 1821), drugo poglavje od 1821—1828 (Dunajska leta), tretje poglavje od 1828—1833 (od povratka v Ljubljano do 6. aprila 1833, ko je v trnovski cerkvi zagledal Primčevo Julijo in se zaljubil vanjo), četrto poglavje od 1833—1838 (od začetka do konca Prešernove velike »ljubezenske dobe« gl. str. 357). Prvo poglavje obsega 40 strani, drugo 34, tretje 168, četrto 138. Iz navedenega se vidi, kako se je pisatelju gradivo različno kopičilo. Zaradi obširnosti in mnogostranosti zadnjih dveh poglavij je pregled sila težak, ker pogrešamo sredi teksta ali ob robu podnaslovov, ki bi bili nujno potrebni. V delu takega pomena, ki poleg vsega avtorjevega razčlenjevalnega dela predstavlja leksikon številnih dejstev iz pesnikovega življenja in dela, bi taki podnaslovi sprejemanje in dojemanje avtorjevega dela zelo olajšali, kar podpira še dejstvo, da je avtor kritično pregledal in preresetal vse dosedanje prešernoslovje. Ti nedostatki tehničnega značaja so bržkone nastali zaradi tega, ker je sprva nameraval prof. Kidrič napisati le uvod k popolni in znanstveni izdaji Prešernovih »Poezij«, ki pa so izšle 1936. skupaj s pismi samostojno in kot prvi del njegove izdaje Prešernovega zbranega dela in biografije. Prvotno namenjeni uvod v Prešernove »Poezije« se je razrastel v mogočno monografijo, tako da bo celotno delo obsegalo najmanj tri knjige, kakor povzemamo iz tiskanega sporočila, ki ga je založnica priložila naročnikom v opravičilo in pojasnilo, zakaj se je izdaja tako zakasnila in zakaj je zavzela takšno obliko. Rimska paginacija je ostala kot poslednja sled in dokaz prvotnega načrta za uvod. Iz vsega je razvidno, da je avtor pisal svoje

delo sproti, kajti takrat, ko je dal tiskati prve pole z rimsko paginacijo, je še vedno mislil na uvod, prizadevanje, da bi zbral vse, kar je važnega in potrebnega, pa ga je vedno bolj odmikalo od uvoda v obsežno, natančno, podrobno in vestno monografijo, ki naj sintetično sklene vase vse ter vsaj v velikih in podrobno najvažnejših obrisih ustvari zelo potreben literarno-zgodovinski portret človeka in pesnika Prešerna. Toda sledeč svoji genetično-analitski metodi je dal pisec še nekaj več, kakor pravi v podnaslovu prvega dela svoje monografije: vzporedno z orisom Prešernovega življenja in pesniškega dela je orisal dobo doma in v ostali Evropi ter dal tudi podrobno podobo okolja in ljudi, ki so obdajali Prešerna. Zato bi po vsej pravici smel nasloviti svoje delo: »Prešeren — njegovo življenje, delo in doba«, ker bi s tem dal delu tisti naslov, ki mu gre, čeprav se zaradi svoje znane biografske natančnosti ni mogel povsod posvetiti enaki podrobnosti v risanju evropskega okvira, kakor bi bil mogoče rad. Toda tudi v sedanjem obsegu je tako tehten, da zadošča, kajti neposredni Prešernovi stiki z evropskim literarnim dogajanjem niso bili posebno veliki, da bi bilo potrebno tudi »evropski okvir« podrobno razčlenjevati.

Zaradi obširnosti poglavij dela knjiga vtisk, kakor da avtor ni mogel v preobilici gradiva priti do tiste potrebne arhitektonike, iz katere ne bi rastlo samo njegovo delo, temveč tudi Prešeren. To domnevo bi utegnila vzbuditi tudi okolnost, da je bil njegov načrt, ko je natisnil prve pole z rimsko paginacijo, še vedno bolj uvod kakor pa monografija. Nepazljivega kritika, ki mogoče nestrpno preži na delo, bi to utegnilo zapeljati v kritiko, da je delo resnično nepregledno po svoji notranji strukturi in ne zgolj zaradi nedostajanja naslovov posameznih poglavij, kar človeka zelo zapeljuje do takega mnenja, opravičuje pa le tistega, ki si je že *a priori* predstavljal monografijo drugače. Toda tak apriorizem je krivičen, kajti med prvimi kritikovnimi nalogami je približati se delu in poiskati tiste pisateljeve zakone, na katerih je on sam svoje delo zgradil. Palače in hiše zidajo arhitekti po različnih načelih — tudi knjig ne pišejo vsi po enem kalupu. Nujno potrebno pa bo ob koncu drugega dela dodati podroben pregled vsebine, kakor ga ima tudi Kidričeva »Zgodovina slovenskega slovstva«, ker bo s tem monografija veliko bolj uporabna.

Z znano svojo vestnostjo in ljubeznijo do vseh podrobnosti je vnesel prof. Kidrič v svojo knjigo vse, karkoli je v kakšni neposredni ali pa tudi posredni zvezi s Prešernovim življenjem in delom. Iz njegove knjige se ne odraža le Prešernov lik, temveč vsi njegovi važni sodobniki v literaturi in prijateljskem krogu, v oficialni in neoficialni javnosti od prijateljev do nasprotnikov. Pred čitateljem se oživlja vsa takratna Ljubljana od meščanskih domov do gostiln, vojašnic, policije itd. Vraz, Čop, Kastelic, Smole itd. — cela galerija likov vstaja v vsej neprikriti življenjski resničnosti, brez vsakršnih literarnih olepšav ali idealiziranja. Vsa takratna trenja, od osebnih do načelnih, v umetniških in slovansko političnih vprašanjih (Vrazov ilirizem), v črkarskih pravadah itd. se vrsti pred paznim čitateljem, ki ravno zaradi te obilice ne more in ne sme hiteti, če hoče dobiti o tem delu prave dojme in pojme. Mora se pač zavedati, da prebira znanstveno delo in ne literature.

Vsiljuje se vprašanje, če je bila Kidričeva razdelitev poglavij smotrna. Katere dogodke je vzel za mejnike med posameznimi poglavji? Prvo poglavje obsega dobo od rojstva do odhoda na Dunaj. Utemeljitev te razdelitve in omejitve izpričuje drugo poglavje, v katerem obravnava prof. Kidrič dunajska leta. V njem opozori na prvi prelom in dokaže pomembnost teh let za Prešernov življenjski in umetniški razvoj. Dunajska leta so v marsičem že odločala v Prešer-

novem notranjem in zunanjem življenju. Oblikovala in usmerjevala so njegov razvoj in značaj drugače, kakor če bi še bil tudi po letu 1821. ostal v Ljubljani. Novo, vele mestno okolje je razširilo pesnikove življenjske izkušnje, njegovo literarno in splošno obzorje. Prešernova mladeniška doba se je končala z odhodom na Dunaj, kjer je doživel svoja prva razočaranja in si pridobil globlja življenjska spoznanja, ki pa so ga bolj grenila, kakor pa bodrila. Tretje poglavje se začne s povratkom v Ljubljano, lahko bi rekli, z neposrednim vstopom v življenje, ko je po dokončani »učni dobi« moral stopiti v službo in začeti resno skrbeti za bodočo svojo eksistenco, zaključil pa se pred velikim dogodkom, ki ga je pretresel do dna duše in srca: s srečanjem s Primčevo Julijo. Če bi to usodno srečanje ne odjeknilo tako mogočno in silno v njegovem življenju in v njegovi umetnosti, bi te razdelitve ne bilo mogoče znanstveno tehtno zagovarjati, toda ker je zarezalo najglobljo brazdo v njegovo življenje, odločno zagovarja piščevo razdelitev. Obdobje četrtega poglavja je determinirano iz tretjega: Prešernova ljubezen do Julije, upanje na uspeh in resignacija, ker se mu osrednja človeška in življenjska nada ni izpolnila. Trpljenje teh let je dalo pesniku velika umetniška doživetja in ustvaritve, ki so mu vsaj nekoliko olajšala življenje, čeprav ravno v teh letih večjega pesniškega razmaha ni dobil potrebnega širšega in javnega, pa tudi pozitivno-avtoritativnega odziva v literarni kritiki, kakor l. 1832., ko je dobil priznanje Čelakovskega, ki ga je pomaknil v isto vrsto s Puškinom, Mickiewiczem in dr. Prof. Kidrič dokazuje pravilnost razdelitve v vseh poglavjih, ker je znal opozoriti in utemeljiti pomembnost dogodkov, ki so se globlje ko drugi zarezali v pesnikovo življenje. Motijo pa nekoliko naslovi poglavij, za katere je vzel citate iz Prešernove poezije. Citati sicer govore o glavni vsebini Kidričevega poglavja, toda za znanstveno knjigo premalo nazorno, poleg tega pa vendarle ostajajo pesnikova in ne znanstvenikova beseda. Zato vplivajo nekoliko romantično in so stilno v nasprotju s stilom Kidričevega stvarnega razpravljanja. Bolje bi bilo, če bi bili sedanji naslovi postavljeni le kot motto k posameznim poglavjem, ki bi morala imeti znanstvenikov naslov, s katerim bi avtor prav tako točno in stvarno označil posamezno poglavje, kakor je stvarna njegova vsebina, stil in jezik.

Ne samo način, ki se ga prof. Kidrič poslužuje pri svojem znanstvenem delu, temveč tudi njegov stil, predvsem pa njegov tainovski pozitivizem, spopolnjen z modernimi psihološkimi in sociološkimi vedami, izpričujejo realističnega, racionalističnega in materialističnega literarnega zgodovinarja. Njegovo osrednje prizadevanje je osvetliti življenje in pesniško delo z analizo dogodkov, okolja in dobe — torej z realistično otipljivimi in stvarnimi dejstvi, ki jih sproti dokumentira, razčlenjuje in razlaga, ob koncu vsakega poglavja pa jih spravlja v literarno zgodovinsko in biografsko sintezo, s katero obenem zaključil dokazovanje tiste teze, ki jo je postavil v začetku poglavja. Ta teza se vleče kot vodilna nit od začetka do konca, čeprav je nikjer ne vsiljuje ali preobširno razlaga, temveč jo predvsem dokazuje s podatki in dejstvi bodisi iz pesnikovega življenja, literarnega dela ali literarnega okvira. Prof. Kidrič je uverjen, da delujejo na pesnikov razvoj konkretne, otipljive, realistične, totranske sile, ki niso tako mistične in metafizične, kakor mislijo romantiki in idealisti. Treba jih je le odkriti in poiskati njih vzročnost. Ker pa noče sklepati sam, temveč si prizadeva obnoviti ves proces dogajanja, je prisiljen poiskati in preiskati vse podrobnosti, obnoviti vse dogodke in jih tako povezati, kakor so bili povezani. Njegova metoda je torej nedeljivo povezana z njegovim nazorom, ki odklanja vsakršno mistiko in romantiko, ker zahteva stvarnosti in jasnosti na osnovi biografskih in literarno-zgodovinskih dokumentov.

Kidričev »Prešeren« je do danes najpopolnejša manifestacija njegovega nazora in metode. Z raziskovanjem realnih faktov ugotavlja stvarne vezi med realnim svetom pesnikovega življenja in družbenega bivanja in njegovim umetniškim svetom, doživljanjem in ustvarjanjem. Njegov namen je z dejstvi iz pesnikovega življenja odgrniti kopreno, v katero je zavito njegovo umetniško ustvarjanje, ker je uverjen, da je resnično življenje živo, posredno ali neposredno sodelovalo pri njegovem notranjem življenju in torej tudi pri njegovem umetniškem ustvarjanju. Kidrič ravna pri tem tako vestno in tako podrobno, kakor do danes še noben slovenski literarni zgodovinar. Da se izogne vsakršnemu subjektivizmu, stopa sam zelo rad v ozadje. Njegovo znanstveno jedro si je včasih treba šele izluščiti iz nagromadene biografske in historične snovi. Izogiblje se vsakršnemu literarno-subjektivističnemu eseiizmu, ker stremlji po dokumentaričnem objektivizmu. Njegovo življenjsko prizadevanje je ustvariti iz literarne zgodovine eksaktno znanost. Zato se pri dokazovanju svojih trditev ne naslanja zgolj na logiko in sklepanje, temveč poišče bodisi v življenjskih ali literarnih podatkih tiste neizpodbitne dokaze, ki govorijo sami, ne da bi jih bilo treba avtorju posebej podpirati.

Ker je njegovo mišljenje, da je vsak, še tako neznaten dogodek člen, ki ne sme manjkati pri obnavljanju pesnikovega življenja, se ne more pri svojem delu ozirati niti na tiste, ki pričakujejo od zgodovinarjev in življenjepiscev risanje le prijetnih, svetlih in simpatičnih strani iz pesnikovega življenja, ker hočejo videti o »svojem« geniju le neko idealizirano podobo, ne pa živega človeka. Zaradi tega doživlja Kidričev »Prešeren« pri takih ljudeh precej skrivnega zmrdovanja in nerganja, ker jim je vnema po resnici odveč. Toda nedostatek je na njihovi, ne na Kidričevi strani, kakor se je nekaj podobnega zgodilo lani tudi s Kraigherjevo razpravo o Cankarjevi enurezi. Zaradi senzacionalnih in ne vedno točnih časniških poročil ni razumel Kraigherjevih izvajanj niti Krleža, ki je brutalno in krivično napadel avtorja, ne da bi prebral original. Romantično in konservativno je prikrivati resnico in dejstva, če so važna za razumevanje in spopolnitev tako človekovega kakor pesnikovega portreta. Genija je mogoče najbolj doumeti le na ta način, da ga postavimo na zemljo in da ga v vsej njegovi človečnosti približamo sebi in drugim. Le prikriti ozkosrčneži ne prenesejo živega človeka z vsemi njegovimi slabostmi in čednostmi, ki so v vsakem človeku, tudi v največjem geniju, čigar posebnost je še v tem, da kljub svoji genialnosti ni nikoli prenehal biti človek.

Takšno je tudi Kidričevo gledanje na Prešerna. Če je hotel podati živ lik, ga je moral orisati z vseh strani. Vsem zelo totem navkljub je to tudi storil. Postavil ga je na zemljo, med ljudi svoje dobe, da ga vidimo, kako hodi po takratni zelo živo in prepričevalno orisani purgarski Ljubljani, veseljači, ljubimka, se bori za obstanek in za ljubezen, piše sodne akte in pesmi, se jezi in trpi, obupuje in se bori — ter ustvarja. Erotično življenje, ki je v naših razmerah žal še vedno »pohujšanje v dolini šentflorjanski«, katera hoče kljub Prešernu in Cankarju še dalje živeti hinavsko in lažno oficialno življenje, ker ljubi moralo (bolje rečeno nemoralo) za zaprtimi vrati, kakor je nekdo zapisal pred leti ob priliki uprizoritve Zuckmayerjevega »Veselega vinograda«, je bilo pri Prešernu precej svobodno, toda zgodovinarjeva dolžnost je, da ga oriše, saj tvori pri tako senzibilni naravi velikokrat ključ za razumevanje pesnika in človeka. Prof. Kidrič odgrinja zastor nad tem delom Prešernovega življenja z vso resnobo, obenem pa s tako prikupno prepričevalnostjo, ki osvaja in bije v brk vsem tistim, ki oficialno govorijo o genijih, poveličujejo njih genialna dela, med štirimi stenami, v zatohli gostilni, kjer sami kvantajo, pa kaj radi govorijo o Cankarjevih in Prešernovih človeških

slabostih, ker nočejo pesnikoma oprostiti tega, kar mogoče sebi na tihem dovoljujejo. Toda pri tem ne gre le za erotično in pivsko življenje. Zgodovinarjeva dolžnost je, da obseže vse, kar sestavlja človeški in pesniški lik, od pesmi do njegovega človeškega značaja, čeprav je bil mogoče včasih v nasprotju ali protislovju s samim seboj.

Imamo pa še take, ki pesniku človeku vse dovoljujejo. Zato nočejo slišati nič o kritiki pesnikovega vedenja v njegovih kritičnih trenutkih ali pa ob kritičnih trenutkih njegovega naroda, ki niso preizkušnje le za politike, temveč tudi za umetnike. Koliko je stal kot osrednja umetniška osebnost tudi sredi arene, v kateri se je moral biti njegov narod, kdaj se je izmikal ali pa celo uklanjal in klanjal, tudi to ugotoviti je zgodovinarjeva dolžnost. Nihče in ničesar ne more uiti pred končno sodbo.

Ceprav se ne more reči, da bi bil Prešeren borbena narava, je vendarle v svojem času dal obolus tudi narodni slovenski in slovanski borbi. Odmeva socialne stiske pri njem ni, deloma, ker je njegova narava bila bolj vaze zamaknjena, deloma pa tudi zaradi nerazvitih socialnih in narodno političnih razmer, v katerih je moral živeti. Uverjen sem, da bi socialne in politične razmere naše svoj odmev v njegovem delu, če bi živel petdeset let kasneje ali pa danes, čeprav mogoče ne v takem obsegu in s tako silo kakor pri Cankarju, kajti nature kljub družbeni determinaciji ni mogoče popolnoma izključiti pri nobeni osebnosti.

Ker prevladuje pri Prešernu osebno življenje, ker v njegovi liriki ni večjih in izrazitih odmevov takratnih razmer in borb, razen nekaj prerodnega slovenstva in vseslovanstva, ker se njegova poezija snovno omejuje predvsem na splošno človeško življenje in ne posega v pereče probleme človekovega družbenega bivanja, označi prof. Kidrič Prešerna kot estetski tip, ker vidi v njem tipičnega in čistega umetnika, odmaknjenega od vsakdanjosti. Terminus se mi zdi nevaren, ker bi lahko kdo izvajal sklep, da »estetski tip« á priori izključuje borbenost — to se pravi dalje, da je pravi umetnik in esteta vzvišen nad vsakdanjo borbo. Taka trditev bi bila v neskladnosti z nazorom, s katerim gleda sicer prof. Kidrič na življenje in umetnost, predvsem pa na literarno zgodovino, ker bi pomagala afirmirati konservativno tezo o umetniku, ne pa progresivno. Romantične in realistične struje poznajo borbene in neborbene umetnike, ker niti borbenost ne izključuje umetnosti, niti je neborbenost ne zagotavlja in narobe. »Estetski tip« torej ne more biti soznačen z umetniškim tipom, ne more služiti kot edino pravi vzor umetnika. Ivan Cankar je mogoče za Prešernom eden naših največjih estetskih tipov, to se pravi umetnikov, ki so v svojih delih še prav posebej izpričali umetniški čut in umetniško genialnost, a je bil istočasno borben. Zato ga ni mogoče označiti z nasprotno besedo, ki se nam pri terminu »estetski tip« vsiljuje, to se pravi — neestetski tip. Ni res, da sta z veliko umetnostjo nujno povezana neborbenost in življenjska odmaknjenost, kajti niti Franu Levstiku, ki je po sili razmer in ne mogoče celo po svoji »neestetski« naravi usmerjal svoje literarno delo v borbenost, ni mogoče očitati, da avtor »Martina Krpana« in balade »Ubežni kralj« ni umetnik, še manj pa, če pomislimo, da je bil v svojem času glavni in zelo občutljivi umetniški mentor in kritik, ki ni črpal stvariteljskih sil zgolj iz borbene, temveč prav tako iz estetske narave. Obe sta bili v njem. Prepletali sta druga drugo, podobno kakor pri Cankarju. Pri Prešernu borbenosti ni bilo, vsaj ne v tolikšni meri kakor pri Cankarju, toda zaradi tega še ni mogoče trditi, da je umetnik samo eden, drugi pa le borec, ker bi iz doslednosti morali zanikati take umetniške genije, kakor so bili Puškin, Molière, itd. Na tem mestu se vsiljuje vprašanje Prešernovega pesimizma, njegovega življenjskega razočaranja

in zagrenjenosti, v katere se je zagrizel in se umaknil vase, ker ni mogel preboleti številnih udarcev življenja, čeprav pravi, da »podplât je kôža čéz in čéz postála«. Toda problem njegove neborbenosti in odmaknjenosti od družbenih problemov bi tudi s tem še ne bil razjasnjen, ker sta bila dva svetobežna in pesimistična pesnika, Byron in Lermontov, zelo borbena, kar pa poslednjega spet ni oviralo, da ne bi bil obenem eden najsubtilnejših lirikov. Dejstvo je pač, da imamo pesnike z večjim in manjšim obsegom, kar pa seveda ne more biti merilo za njih estetsko emocionalnost in stvariteljsko silo.

Ker se torej vsiljuje domneva, da terminus »estetski tip« izključuje borbenost v umetnosti, ker se zdi, da podpira idealistično tezo nemške, schleglovske romantike, ki je zaradi svoje konservativnosti odklanjala borbenost v umetnosti, se mi ta termin kot sinonim za umetnika ne zdi dovolj jasen. Preozek je, obenem pa ni v skladu z osnovnimi Kidričevimi pozitivističnimi nazori, ki ne izključujejo niti sociološkega niti dialektično-materialističnega gledanja na umetnost. Prav ti pa opozarjajo na relativnost estetskih norm in tako tudi na to, da ne moremo govoriti o nekem absolutnem, za vse primere edino veljavnem umetniškem tipu in vzoru.

Prof. Kidrič čisto pravilno zavrača tezo o matematičnosti v arhitektoniki Prešernove poezije, čeprav je imela ta teza hude zagovornike. Ne le da ni mogoče najti dovolj prepričljivih potrdil zanjo, težko jo je zagovarjati tudi estetsko-teoretično, še prav posebej pri tako izrazitem umetniškem tipu, kakor je Prešeren, ker v toliki meri ni mogoče predvidevati v umetniškem ustvarjanju tolikšne mehaničnosti in matematičnosti v arhitektoniki. S te strani bo precej težko priti Prešernu do živega, čeprav izpričuje vsa njegova poezija čudovit smisel za homogeno zgradbo, ki pa raste iz umetnine, iz njenega notranjega bistva in vsebine. Res je, da je klasicistična poetika stremela po največji pravilnosti oblike in gradnje, teoretično je tudi včasih zares prehajala že v matematična pravila (na pr. v dramatik, kjer so določali število aktov za tragedije, 24 ur za dejanje itd.), toda kljub pravilom so pesniki ustvarjali po svoje. O »matematičnosti« je mogoče govoriti le pri stalnih pesniških oblikah, kakor je na pr. sonet, ki ima določeno število stopic, stihov, predpisane rime, uzakonjeno zunanjo in notranjo arhitektoniko. Klasika in klasicizem sta ljubila določene oblike in strogo arhitektoničnost, ki je pa ni mogoče kar tako istovetiti z matematičnostjo. Prof. Kidrič mogoče pri zavrnitvi premišljene matematičnosti premalo poudarja klasiko in klasicizem, ki so jo nekateri zamenjali z matematičnostjo, ker je Prešeren po oblikovni strani in po arhitektoniki v svetovni literaturi eden izmed najsijajnejših primerov klasicistične in klasične poetike, če vidimo v obeh predvsem stremljenje po določeni in sklenjeni obliki v nasprotju z romantično poetiko, ki je razbijala in odklanjala določene in predpisane pesniške oblike z njim lastno arhitektoniko. O tem zanimivem problemu pri Prešernu se bo prof. Kidrič bržkone široko razpisal šele v drugem delu svoje monografije, kjer bo moral podati estetsko sintezo celotne Prešernove umetniške tvorbe in oceno vseh njenih dosedanjih estetskih vrednotenj in razlag, ko bo prej s svojega stališča razčlenil vsa vprašanja Prešernove poetike, kar je za stvaritve do l. 1838. storil že v tej knjigi.

Za prof. Kidriča pomeni že prvi del njegove monografije o Prešernu krono vsega njegovega dosedanjega literarno-zgodovinskega dela. V redki slovenski monografični literaturi si je poleg znamenitega Prijateljevega »Kersnika« priporil prvo in enakovredno mesto, ki mu ga ne bo mogoče nikoli odrekati, kajti — kar po pravici priznajmo — ustvarja monumentalno literarno-zgodovinsko delo, ki ne predstavlja le sinteze vsega dosedanjega prešernoslovja, temveč raste tudi

iz sebe ter postavlja veličasten spomenik Prešernu človeku in pesniku. Izogiba se vsega subjektivnega, nikjer ne sili v ospredje; njegov slog je klen, racionalističen, klasicističen, kar ustreza tudi njegovemu realističnemu in pozitivističnemu nazoru. Že pred leti, ko je objavil v Ljubljanskem zvonu esej o Prešernovih Laurah, je dokazal, da more biti tak slog tudi živ in prijeten. Iz prvotnega, res nekoliko presuhega bibliografskega stila se je v »Prešernu« do zdaj najbolj razgibal, kar ne priča le o njegovem razvoju, temveč tudi o tem, da ga je snov zagrabila z vso silo — bolj kot vse dosedanje. Čuti se njegov topel odnos do nje, čeprav nikjer ne vzkipi tako daleč, da bi ga vrgla v literarni zanos. Prof. Kidrič je pač drugačnega kova zgodovinar, kakor je bil pokojni Prijatelj, čudoviti pripovedovalec in slikar najbolj živih, lesketajočih se barv, ki se v njegovih delih prelivajo kakor na platnu impresionističnega slikarja, ki pa ne gre v realistične podrobnosti, temveč raste in živi v perspektivi. Če Prijatelj slika, Kidrič mozaično kipari. Zato se tudi čuti v »Prešernu« taka teža, ki mogoče koga odbija. Razumem, da se je njegovemu delu težko približati tistim, ki si literarno zgodovino predstavljajo le po Prijateljevem kalupu. Človeku pa, ki je izven »interesnih sfer« enega in drugega, pa je lahko spoznati veličino in pomembnost obeh. Tak je odkritosrčno vesel, da stoji danes v slovenski literarni zgodovini poleg Prijateljevega svojstvenega »Kersnika« zdaj še Kidričev svojstveni »Prešeren«. Želeti je le, da bi drugi del čim prej izšel. Stvar prešernoslovcev, sedanjih in prihodnjih, je, da se spoprimejo z njim, če se jim bo v tej ali oni stvari zdelo potrebno. Eno pa je neizpodbitno: mimo te monografije ne bo mogel v bodočnosti nihče, ki bo hotel literarno-zgodovinsko razgledati Prešerna in njegovo delo. To delo je do l. 1838. dokončno osvetljeno — razen eventualnih odkritij novih dokumentov, kar pa je malo verjetno, saj je vse dosedanje literarno zgodovinsko prešernoslovje, ki je bilo tako zelo podrobno, da je izčrpalo vse, obseženo v Kidričevi monografiji, analiza sprejeta ali odklonjena. Nesoglasja in borbe bodo le na estetskem poprišču, ki pa je pri vsakem tako velikem geniju, kakor je Prešeren, brezmejno, ker je svet umetniškega ustvarjanja prav tako neizmeren, kakor je neizmerno vesoljstvo.

DVA PRIZORA IZ ŠOLOHOVA „PREORANE LEDINE“

PREVEDEL V. Š.

Februar... Mraz stiska, zvija zemljo... Tam, kjer so vetrovi polizali sneg, zemlja ponoči glasno poka. Gomile v stepi so — kakor preveč zrele buče — polne kačam podobnih razpok. Za vasjo, na zamrznjeni orni zemlji slepe oči snežni zameti, ki neznesno blešče. Topoli nad reko so kakor iz srebra izrezljani. Iz hišnih dimnikov se ob jutrih dvigujejo stebri dima kot jambori. Na gumnih pšenična slama od mraza močnejše diši po žarečem avgustu, po vročem dihu vetra, po poletnem nebu.

V hladnih stajah do jutra blodijo voli in krave. Ob zori ne najdeš v jaslih nobene bilke, nobene smeti več. Jagnjet in kozličkov, pozimi skotenih, ne puščajo zunaj. Zaspane žene jih ponoči nosijo k materam, nato jih zopet v naročju odnašajo v omamno toploto hiš, in kodrasta dlaka kozličkov nežno diši po mrzlem zraku, po senu, po sladkem kozjem mleku. Pod ledeno skorjo je sneg, debela,